

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник другий

Я

И

ав

К О

атури
— 1969

МОЛДАВСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкував та переклав
Іван ІЛЬЄНКО

Видавництво художньої літератури
«Дніпро», Київ — 1969

Прислів'я та приказки належать до найпоширенішого жанру фольклору. Афористичність і лаконізм зумовлюють їхню надзвичайну живучість і рухливість. Найекспресивнішим згустком думки назвав прислів'я великий поет Михайл Емінеску.

Народ кодринського краю створив невичерпні скарби — доїни, казки, пісні. Вони ввібрали в себе і щедрість душі, і солод винограду, і, безперечно, віковий досвід праці і боротьби. Це чи не найбільш відчутно саме у прислів'ях і приказках. І хоч вони часто перегукуються з прислів'ями інших народів, але несуть у собі, так би мовити, національний заряд — в них відчуваємо вдачу палкого, сонцеюкого, невгамовного в праці і в пісні народу.

Частина прислів'їв за походженням чисто романська, зокрема латинська. Наприклад, прислів'я «Сорочка ближче до

тіла за піджак» (латинське «*Tunica praeior est*») кочувало по сторінках Плавта, Апулея, Плінія, Данте, Рабле, Лютера, Боккаччо... А інші, як і сотні інших мандрівних, воно осіло в скарбниці народної мудрості.

Особливо близько споріднені молдавські прислів'я із слов'янськими. Та це й зрозуміло, якщо взяти до уваги історичні умови формування і розвитку молдавської мови. Адже вона ввібрала в себе значний слов'янський елемент на півдні Трансільванії та по Дністру й Дунаю. Взаємодія сприяли тісні культурні зв'язки молдаван із сусідніми слов'янськими державами. З XVI століття, наприклад, зав'язуються дружні стосунки з Запорозькою Січчю, чимало молдаван разом з козаками ходили в грізні походи.

Тривалий час так званий «молдавський шлях» був частиною торговельного шляху, що вів із Балтики до Чорного моря. Та якщо говорити про запозичення прислів'їв, про їх живий обмін, то треба враховувати безпосереднє спілкування народів-сусідів протягом віків.

Народними афоризмами пересипані найдавніші писемні пам'ятки, хроніки XVII століття, «Літопис Молдавії» Йона

Некулче, казки і балади, твори К. Негруці, Г. Асакі, В. Александри, Б. Хаждеу, М. Емінеску та інших класиків. Але найбільше натрапляємо на них в Йона Крянге. Він вживав їх не тільки для експресивного підсилення мови, — це невід'ємна риса його творчості, що надає їй особливої принадності. Слід сказати, що поезія прислів'їв, чарівність їх найповніше виявляються саме у контексті художнього твору, де вони ніби повертаються у природну мовну стихію. Ось кілька прислів'їв з казок Йона Крянге: «Лоза винограду — людям на відраду, а бузина — навіщо вона?», «Один бутель випивас, а на другий кивас», «Юному витязеві і старому коневі в путі не здружитись». Їх у нього десятки.

Фольклорні скарби молдавського народу приваблювали багатством і своєрідністю не одне покоління художників слова, які ступали на благодатну землю володільних доїн. Живий приклад цьому — творчість Пушкіна і Горького.

Життя й звичай зеленолистоного сонячного краю добре знав і Михайло Коцюбинський. Його оповідання молдавського циклу вражають психологічною заглибленістю, багатством барв національного колориту. Цьому сприяло і використання

ряду прислів'їв, які так доречно вклав письменник в уста героїв («До багатого й чорт з калачами, а у бідного й воли не тягнуть» — в оповіданні «Пе коньор» автор наводить його молдавською мовою — та інші).

Як правило, прислів'я не потребують спеціальних пояснень, за винятком деяких, що несуть у собі певний історичний зміст чи етнографічні особливості.

Так, наприклад, ряд прислів'їв («Який турок, такий і пістоль», «Несеться, ніби за ним турок женеться», «Живи, щоб не застрелили турки») відбивають епоху турецької неволі. Має під собою реальний ґрунт і таке прислів'я: «Тато рус, мама рус, а Іван — молдаван». Воно народилося в середовищі втікачів із України й Росії. Рятуючись від свого пана де-небудь у дністровських плавнях, люди обживалися, привичаювалися до навколишніх умов, а своїх дітей із суто конспіративних міркувань записували в метрики молдаванами.

Природне таке прислів'я: «Хто чув про Тиндале, знає й про Пекале». Тиндале й Пекале — нерозлучні герої молдавських приповідок і народних анекдотів, веселих витівники, які могли б позмагатися в допущеності з самим Ходжею Насреддіном.

У проспекті наукового видання усної народної творчості молдавського народу підкреслюється, що «використання фольклорної спадщини має велике естетичне, а також пізнавальне значення, оскільки вона знайомить з історією й психологією народу, із звичаями, його ідеалами на різних історичних етапах».

І справді, якщо уважно вчитатися в прислів'я, на нас війне прохолодою коднів і своєю давниною. Кожен їх рядок світить віковою мудрістю — чи то мова йде про любов до Батьківщини, чи про дружбу, чи про зневажливість до ворога, чи про життєві ідеали, які плескав народ протягом багатьох віків.

Для перекладу відібрано лише частину прислів'їв та приказок із збірників, виданих у Кишиневі, — «Кулежере де провербе, зыкаторь, гычиторь, чымилитурь ши екеспрей народнойиче молдовенешть», «Ворбе ку тьлук», а також із ряду інших. В перекладі окремою книгою вони виходять уперше.

Іван Ільєнко

Не питають, хто з роду красивих,
а хто з роду сміливих

Для щастя народу не шкодує і життя.

○
Колосок до колоска — Батьківщині
спів.

○
Голос народу — найсильніший.

○
Ніде так немає добре, як удома.

○
Земля вже не боярська, а селянська.

Хто кочус з країни в країну, той не
людина.

Краще в рідному селі з найгіршим
меласм¹, ніж на чужині з хлібом і
салом.

Гіркий хліб на чужині.

Врожай винограду — людям на від-
раду.

Хоч і з гірким хлібом, зате в рідно-
му краю.

Коли землю осяде лихо, то ягнят і
ворони крадуть.

Не відривайсь од землі, коли діти си-
дять на коні.

---

¹ Мелай — кукурудзяний хліб.

Хоч у постолах, та на рідній землі.

Кров водою не стане.

Коли горить сусідова хата, поливай
водою і свою.

Не лий води ворогові на млин.

Не жди співчуття і людяності від во-
рога.

Дурна та пташка, яка не любить сво-
го гнізда.

Згаслий вогонь часто з жаринки роз-
горяється.

Вороговим канатом не тягни води з
криниці.

Не давай шаблі в руки ворога.

Не питають, хто з роду красивих, а
хто з роду сміливих.

Не замикай вовка в кошару.

Кожна пташка любить своє гніздо.

Ворогів батьківщини вважай своїми
ворогами.

Хто бореться, той не загине.

На війні видно обличчя відважного і
спину боягуза.

Не лякай беркута вороною.

Краще один день бути соколом, ніж
цілий рік вороною.

Тисяча боягузів не зроблять того, що
один сміливець.

На чужині і виноград гіркий.

Де боягуз згубить, там хоробрий
знайде.

Сильний і з каменя вижме воду.

Хоробрий пройде крізь вогонь і воду.

На війні треба силу, сміливість і роз-
судливість.

Беркут не ловить мух.

Хто не дерзас, той задніх пасе.

Зі сталлюю волею досягнеш мети.

Незрушний, як камінь.

Міцний, як сталь.

На війні треба мати розум старого,
силу молодого і відвагу сокола.

Боротьба загартовує найслабшого.

Сила — кремень.

Бистрий, як вогонь.

Алмаз ріжеться алмазом.

Дерево з глибоким корінням не боїть-
ся бурі.

Дерево не падає від одного удару со-
кири.

Лева видно по пазурах.

Для сміливця й смерть весела.

Справедливість, честь і со-
вість — найкращі риси людини

Ленінська правда світліша від сонця.

Правда красна, як весна.

Втрачена честь, як випущена пташ-
ка з рук.

Правди в мішок не сховаш.

Добре ім'я здобувається чесною пра-
цею.

Всяку роботу слід шанувати.

Правда і неправда дружать, як кіт з мишею.

Честь ціни не знає, щасливий, хто її має.

Помилка жде виправлення.

Правда і справедливість ніколи не в'януть.

Честь дорожча над усе.

Правда в одному слові, а неправда в сотнях слів.

Правда і справедливість — рідні сестри.

Похвала народу — найвища честь.

Правда — твої очі, без неї ти сліпий.

Честь не купується й не продається.

Правда ліпша за всякі клятви.

Не втрачай доброго імені.

За правду скачи і в вогонь.

Правда ніколи не вмирає.

Правда солодка, як мед, а неправда гірка, як полин.

Іди вірною дорогою, якщо хочеш, щоб тебе називали справедливим.

Правда суду не потребує.

Неправди і любові не сховаш.

Краще чесна смерть, ніж ганебне життя.

Чесність і працелюбність — людська окраса.

Розплутай сумніви — і знатимеш правду.

Трудові гроші найдорожчі.

Справедливість, честь і совість — найкращі риси людини.

Правда знайде і під землею.

Час дошукується до правди.

Краще бути скривдженим, ніж нечесним.

Чесне ім'я — найдорожчий скарб.

Не топчи правди ногами — не будуть люди ворогами.

Краще гірка правда, ніж солодка брехня.

Найчесніша робота — говорити правду.

Краще сказати правду з доброї волі, ніж з неволі.

Честі не купиш, не продаси й не позичиш.

Добротність тканини не в візерунку, а в міцності.

Честь завойовується хорошими справами.

Шануй інших, якщо хочеш, щоб шанували тебе.

Краще мовчати, ніж говорити неправду.

Правда як дерево: скільки не кидай у воду — плаває зверху.

Справедливість породжує правду.

Честь людини не зрівняти ні з яким багатством.

Слухати брехуна — все одно що ловити мух.

Правда сходить, як сонце.

Не відступай від правди.

Той чинить мудро, хто захищає правду.

Справедливість не потребує похвали.

Честь важить більше, ніж гроші.

Честь — нагорода за працю.

Ніколи не переч правді.

Замок відчиняє двері чесним.

Обіцяти море солі і Прут піску.

По заслугах і честь.

Безчестя — найтяжча кара.

Іде возом, повним брехні.

Хто приховує правду, той розносить
брехню.

Не пронесеш kota в мішку, щоб не
видно було кігтів.

Хто несе тайстру¹ брехні, далеко не
дійде.

Правду люблять усі, але не всі її
мають.

Правда не змінює свого обличчя ні-
коли, неправда — щомиті.

У багатьох є гроші, та не в усіх є
честь.

Маленька неправда може призвести
до великої біди.

---

¹ Тайстра — торба.

Сказана неправда тягне за собою сім
неправд.

Неправда тоне, як свинець.

Не слухай брехнів, роззявивши рота.

Розум і сонце зупинить.

Добрий сир, та в бурдюку із собаки.

Дитині — тішитися, коневі — бігти,
попові — читати.

Платить не багатий, а боржник.

Став у хоровод — то танцюй.

Нечесна людина всіх боїться.

Хто правду гудить, той себе губить.

Доброго коня продають і зі стайні,
ще й за добрі гроші.

Пряма дорога — найкраща.

В руки божевільного не давай шаблі.

Чесному вірять на слово.

Краще одна хороша справа, ніж де-
сять поганих.

Ворон ніколи не приносить доброї
вісті.

Честь і ганьба не вживаються разом.

По справах пізнається людина, по
врожаю — земля.

Добро, зроблене колись, повернеться
до тебе сторицею.

Усвідомлення помилки знімає поло-
вину вина.

Чисте сумління — найм'якша подуш-
ка.

Якщо не хочеш зазнати лихої слави,
говори правду.

У невдячного і дароване забирають.

Вовк позиває, вовк і судить.

Який циган, такий і молот.

Легше робити лихе, ніж добре; лег-
ше ламати, ніж лагодити.

Правда написана у кожного на кін-
чику носа.

Провина і з Багдада повернеться.

Краще бідний і чесний, ніж багатий
і заплямований.

Людина робить гроші, а не гроші
людину.

Невинно пролита кров вимагає пом-
сти.

Погане слово чути за дев'ять земель.

Турок б'є, турок і судить.

Турок і гроші забере, і в вічі штирк-
не.

Правду забрали турки.

Краще мало правди, ніж багато
кривди.

Розбійники не в лісі, а в канцелярії.

Багатий їсть, коли заманеться,
а бідний — коли знайдеться

Життя бідняка зв'язане ниткою.

Сліз бідняка не висушить ні вітер,
ні сонце.

Бідний ніколи не ситий.

У бідного в хаті й миші не плодя-
ться.

Бідняк годує корову, а боярин доїть.

І собака перезимовує, та як, про те
знає тільки його шкура.

Хворобу і бідність не приховаш.

Живе, як жаба під колесом.

У бідного і воли не тягнуть.

Одна біда іде — другу веде.

Багатий, як зозуля.

Такий бідний, що й сапи не має.

Бідному злодії не страшні.

Бідному не потрібен гаманець.

Злидні обходять, а голод іде навпро-
стець.

У двері бідняка не заїде й собака.

Слів бідняка ніхто не слухає, хоч
вони й мудрі.

У пустому засіці миша кубла не мо-
стить.

Стільки щастя, як у жаби волосся.

Порожній мішок не стоїть.

У бідного й люлька не горить.

Одне лихо мине, а десять нагряне.

У кого нічого їсти, знає, коли піст.

Рятунку немає, коли голод напосідає.

Краще бути чортом, ніж бідняком.

Ліпше на гілляді у постолах, ніж на базарі у жебрацьких пантофлях.

Краще багатий слуга, ніж бідний хазяїн.

Від млина та до ступи.

У бідного й кішка сліпа.

Такий бідний, що нічим і мишу нагодувати.

Мас одну підкову, а хоче трьох коней.

Хата — під шапкою і торба на паляці.

У бідного й попелу в печі немає.

Їсть смажений терпець.

Все літо «соб» та «чя», а в кімірі¹ ні шеляга.

Хліб і сіль — то ще не вся їда.

Живе, як риба на суші.

Хліб, цибуля, сіль, вода — от і бідного їда.

Для багача і будні свято.

Багатому і чорт дітей колише.

Багатий у свою шкуру не влезить.

Вовк ніколи не насититься.

Багатий ні разу не скаже «досить».

---

¹ Кімір — широкий селянський пояс, з прикрасами і кишеньками для грошей.

Багаті сідають за стіл тільки з обес-
ливими.

Багатий забирає в могилу всю бід-
ність своєї душі.

Живе, як рак у болоті.

Вовки між собою не гризуться.

Жадний до багатства, а на розум бід-
ний.

Верба — не яблуня, боярин — не лю-
дина.

Такий багатий, що золото їсть лож-
кою.

Багатий, як верба — де відрубай, там
і відросте.

Багач — бездонний міх.

Голодний, як мірошникова курка.

В тин багатого і вітер не дме.

Боярський гаманець не має дна.

До багатого і чорт калачі посить.

Багатий сидить, а щастя його росте.

На панському лану заробиш не один
шрам.

Багатство йде до дуки, а не бідняко-
ві в руки.

Замість плати спину показати.

Для себе і поліно з вогню витягне.

Вовк і ягня разом не ходять.

Тільки втік від коси, так понав під серп.

Поки багач подобріє, з бідного й дух вийде.

Бідний з багатим не вживеться.

Смерть вовка — життя вівцям.

Порядність дорожча за мастки.

Бідний із сапою, а багатий із пляшкою.

В хату боярина легко ввійти, та важко вийти.

Один меле, інший їсть.

Щасливий той, хто не оббиває панські пороги.

Багатий помп'яється, а бідний кається.

Багач не знає про лихо бідного.

Велика риба поглинає малу.

Козу з капустою не примирш.

Багатства, як зайців у церкві.

Розкошує, як собака в кошарі.

Нужда заставить їсти й кнелиці.

Від дітей та злиднів не зарікайся.

У бідняка немає навіть нігтів, щоб почухатись.

Не доручай вовкові охороняти овець.

Кожен знає, де його постели тиснуть.

Який мішок, така й латка.

Хоч-не-хоч, а розхлюбує, Григоре,
горе!

Яка борода, такий і гребінь.

Гроші — чортові очі.

Є сир, нема бербенці¹!

У бідному селі й собак немає.

Золото відкриває двері в рай.

Гроші відмикають двері без ключа.

---

¹ Бербениця — діжечка на сир.

Брат братом, а бринза гроші коштує.

Такий бідний, що не має й солі для мамалиги.

Гроші — маленьке колесо, яке котиться по всьому світу.

Багатий живе, як хоче, а бідний, як може.

Багатий їсть, коли заманеться, а бідний — коли знайдеться.

Боярин, як захоче їсти, гуляє; циган — на сопілку грає, а селянин — жінку б'є.

Людина без грошей, як пташка без пір'я.

Голодному дорога найдовша.

Коза — біднякова корова.

Багатий, як засць, стрибає, куди хоче.

Людина без волів, як без рук.

У бідного ні воли не тягнуть, ні дрова не горять.

Брат не брат, а гроші — не рідня.

Є мед, то немає діжки.

Бідняк тримає дім на своєму горбі.

Зима нелюба, як ніде сховати чуба.

Зима — не кума, як бринзи нема.

Голий не боїться, що в нього вкрадуть сорочку.

За гроші купиш і пташине молоко.

Золотий ключ відкриває всі двері.

Є мелай — нема солі, є сіль і мелай — немає картоплі.

Коли говорить багатий, піміє світ.

Якби всі були багаті, хто полов би город?

Нерозлучний з бідною, як циган з ікрою.

Якби всі були знатні, хто посив би чоботи?

Все одно що боярин, тільки що бідний.

Гроші змусять любити всяку роботу.

Багатому — брати, бідному — давати.

Де немає, там сам бог не випросить.

Туман у гаманці.

Я пан, ти пан, хто ж носитиме мішки?

Легко бути багатим, та важко бути щасливим.

Дві монети в трьох гаманцях.

Два качани кукурудзи на трьох возах.

Якщо дурний або бідний, то ще й зветься Владу.

Тяжко бідному жити, а багатому помирати.

Бог дає тому, у кого всього вдосталь.

Щастя і бідність разом не живуть.

Дівчат повна хата, а в кутках злидні.

Погляд бідняка — в руках багача.

Бідний думас сьогодні, що їстиме завтра.

На боярському й попівському по двір'ї завжди є робота.

Краще бути здоровим бідняком, ніж хворим багатієм.

Ліпше жити селянином на ногах, ніж
хворим багатієм.

Більше щастя в бідняковій землянці,
ніж у панськiм палаці.

Коли багач помирає, бідняк на флюя-
рі грає.

Нема хвороби гірш, як кишенья пуста
на грiш.

Бідний не той, хто без грошей, а той,
хто без розуму.

Голод і бідність зводять людей.

Живе, як конійка в гаманці бідняка.

Бідний купує, що дешевше.

Бідний, як церковна миша.

Тільки й господарства, що під капе-
люхом.

Золота шабля замашніша, ніж за-
лізна.

Бідність вчить ощадливості.

Бідний без надії, як каганець без
гасу.

Борони боже від нового пана і ста-
рих жебраків.

Циган їсть, коли має, селянин — ко-
ли голодний, а боярин — коли схоче
кухар.

Одні працюють до знемоги, а інші
п'ють, що не волочать і ноги.

Вино добре, та й горілка некепська,
але ж я грошей не кую.

Піп служить багачам,
а їсть біднякового калача

Бог боронить до самої смерті.

Не давай богові, бо попаде в руки попові.

З надією на бога помреш від голоду.

Нажився, як піп на поборах.

У попа багато калачів, та бідним у нього не поживиться.

Що піп, що дяк — один біс.

Піп радіє, коли парафіяни вмирають.

Просить гроші, як піп.

У попа рука, щоб брати, а не давати.

Піп, як ворон, на мертве кидається.

Піп їсть на дев'ятох поминках і все голодний.

У попа хрест у руках, а біс у голові.

У попа все село в горлі, а все одно голодний.

Піп поїдає і шматок зебрака.

Накинувся, як піп на поминки.

Багато піп говорить, та без плати ї
рота не роззявить.

○

Від попа бідняк виходить без кри-
шок у бороді.

○

Хто служить на вівтарі, не забуває
за кишено.

○

Думкою до божої матері, а рукою до
людської торби.

○

Ніж бити поклопи, краще стати до
роботи.

○

Дурні дотримують посту, а піст три-
має попа.

○

Калач до калача — і попові повний
мішок.

○

Що робить піп, не повинно робити
село.

Який піп, така і парафія.

○

Читас, як п'яний піп.

○

Піп грішить, то нічого до нього спі-
шить.

○

Попівська зажерливість не має меж.

○

Спить, як піп.

○

Кишені попа завжди повні.

○

Зажерливий, як піп.

○

Ішов піп у церкву, а попав у корчму.

○

Бурмоче, як піп із вівтаря.

○

Скільки свангеліє під голову не кла-
ди, не проженеш біди.

В животі попа вміститься плуг.

Платить, як піп у корчмі.

Має попівські вади.

Горло попа — пряма труба.

Радіє, як піп дзвонові.

Бережися попівської правди.

Краще лірник, аніж піп.

Живуть люди і без церкви.

Рай на тому світі, що ворона на тину.

Дяк очима до бога, а рукою в гаманець до людей.

Наш бог — працювитість.

Піп не працює, а їсть.

Лінивий, як дяк.

Зір, як у попа.

Піп і дяк бідняків хліб їдять.

У попа рот — лійка, а живіт — бочка.

Селянин пасє корову, а піп доїть.

Піп і дяк — калачеві брати.

Краще рай на землі, ніж на тому світі.

Краще бути чабаном, ніж поповим слугою.

Піп на селі — наче вовк у кошарі.

Піп ні разу не скаже, що обманює.

Коли кажеш «поможи боже», тоді ламається віз.

У попа книжка в руках, а брехня на устах.

Дяк звинуватить, а піп осудить.

Бог з милістю, а чорт з терпугом.

Якщо остерігаєшся старого чорта, приготуй великого хреста.

Піп служить багачам, а їсть біднякового калача.

Коли у кишені повно, тоді в попа хороший слух.

Одним оком на ікону, а другим — на пані.

З попом і з циганами живи добре.

Тілом у церкві, а думками у чорта.

У поповій хаті співає чорт.

Хто служить вівтарю, з вівтаря і їсть!

Роби, що піп каже, та не роби того, що він робить.

Який піп, такий і калач.

Тільки попом я ще й не був.

Піп плаче, коли нікого ховати.

Зв'язаний піп не робить шкоди.

Що робить піп, не повинен робити
люд.

Попа годує і життя, і смерть.

Піп сердитий, коли немає служби в
селі.

Що треба попові? — Вовче горло, кін-
ські копита і кобиляче пузо.

Живуть, як чорт із попом.

Старий чорт постригається в ченці.

Не поладиш з чортом — святі окру-
тять.

Одною рукою хреститься, а другою
в чужу пазуху лізе.

Є чортові робота в поповій хаті.

Святий Петро выпускає до раю за ха-
барі.

Хрест у руках, а камінь за пазухою.

Поки дійдеш до бога, з'їдять попи.

Ряса — душі не окраса.

Піп пив, а Іван і не куштував.

Не біжи за возом, який тебе не жде,
і не молись до святого, який тебе не
чує.

Краще солдат за спиною, ніж піп над
головою.

Запусти руку між собак і піймаєш
попа.

Попів мішок без дна.

На руках мозолі —
мамаліга на столі

Праця — скарбниця.

Земля прекрасна й велика, та без
трудівників дика.

Ледарю не місце в колгоспі.

У хорошому колгоспі й найгірша
земля родить.

Багато рук роблять ношу легкою.

Добре попрацюєш літо — матимеш
пшеницю й жито.

Працьовита людина за хлібом не
скупчає.

У кого багато трудоднів, того обми-
нає бідність.

Не сиди, якщо хочеш, щоб сиділо
щастя.

Праця продовжує життя, лінощі
збавляють.

Хто не втомиться замолоду, не відпо-
чине на старості.

Праця, чесність і ощадність — джере-
ло достатку.

Нема хліба без роботи, нема роботи
без хліба.

Двос очей бачать краще, ніж одне.

Горіх не розколеться, поки його не вдариш.

Праця приносить честь.

На руках мозолі — мамалига на столі.

Людина пізнається в праці.

Не лишай сьогоднішню роботу на завтра.

Краще мало хорошого, ніж багато поганого.

Зореш вчасно — матимеш хліба рясно.

Добре діло — людині окраса.

Кінець хвалить початок.

Все важко починати.

Ключ, яким щодня відмикають, не ржавіє.

Хто живе в праці, не знає нестатків.

Плуг, яким не орють, ржавіє.

Терпіння і сумління допоможуть здолати все.

Бери повний взяток, як бджола.

Курка живиться тим, що вигребе.

Мурашка запасасться влітку на зиму.

Хто не знає труда, не зазнає й добра.

Хто звик носити, для того тягар лег-
ший.

○

Щоб зробити хорошу річ, треба не
поспати день і ніч.

○

Квапся до роботи — не зазнаєш бід-
ноти.

○

Хто не працює, в бідності літує й
зимусь.

○

У господаря одна гордість — праця.

○

Праця і ощадність виганяють з дому
бідність.

○

Праця приносить достаток, а ліно-
щі — злидні.

○

У працювितого голод іде за поріг і
не насмілюється заглянути й на по-
двір'я.

Ремесло — золотий браслет.

○

Благословенна робота, яка тебе го-
дує.

○

Не зраджує ремесла, то воно й тебе
не зрадить.

○

Щастя творить людина.

○

Людина пізнається в роботі, кінць —
у ході.

○

Якщо знаєш, що треба, працюєш за
трьох.

○

Хто вирушає зранку, далеко дохо-
дить.

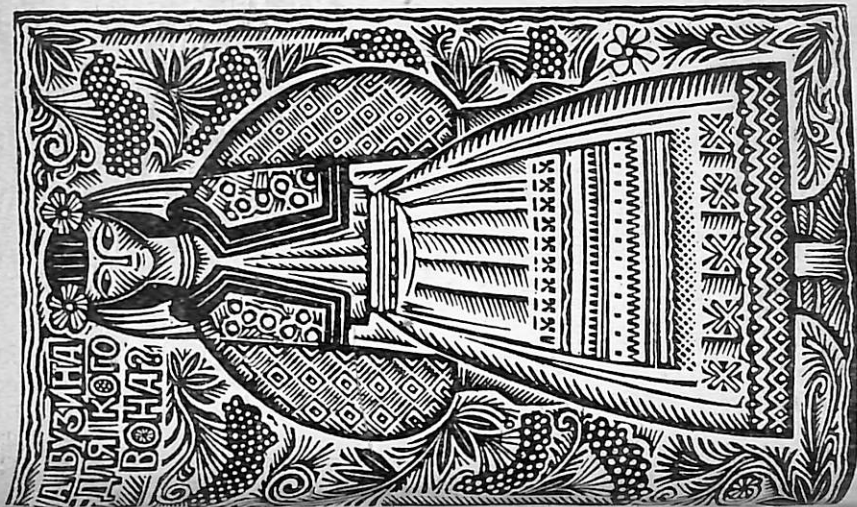
○

Вставай рано, лягай пізно.

○

Не жалій рук, коли косиш пшеницю.

Як славно робота, повний віз у ворота.

○

Більше рук на полі, більший і врожай.

○

Праця людину годусь, а лінощі гублять.

○

Зернина до зернини — і повний колосок.

○

Згаєш час — втратиш урожай.

○

Високі взимку замети — важкі влітку снопи.

○

Добре попрацюєш, багато збереш.

○

Чи дощ, чи сніг, а дорога не жде.

○

Ремесло статок принесло.

Хто глибше оре, той має повніший віз.

○

Без сокири не тесляр, без лопати не городник.

○

Хто влітку не гуляє, взимку радість має.

○

Вчасно посій кукурудзу — і голоду не бієся.

○

Зима запитас, що робив улітку.

○

Молоток без ручки — не молоток.

○

Де багато рук, робота аж кипить.

○

Плуг — пташка, яка навесні найкраще співає.

○

Труднощі й біду здолає тільки праця.

Працьовитий, як мурашка, старанний, як бджола.

В серпні видно місяці всього року.

Праця в полі — джерело багатства.

Тільки нероба не помиляється.

Квочка, яка не сидить на гнізді, не має курчат.

Дбайливість тче полотно, а лінощі гайнують час.

Хто влітку скаче, взимку від голоду плаче.

Хто почав добре, закінчить прекрасно.

Найкращі ліки від бідності — праця.

Берися до роботи чотирма руками.

Хто працює залюбки, робить за трьох.

Працьовита людина приходить додому не з пустими руками.

Якщо можеш зробити сам, не жди, поки зроблять інші.

Хто час шукає, той його втрачає.

Хто вдень ловить гав, ввечері не їсть мамалиги.

Що влітку в полі, те взимку в оборі.

Собака, який живе на кухні, не для полювання.

Важче працювати головою, ніж лопатою і сапою.

Яка робота, така й плата.

Поганий майстер ніколи не має хорошого інструменту.

Зроби сьогодні щось хороше, а завтра нове наспіє.

Те, що сіяли коні, їдять і бики.

Дерево пізнається по плодах, а людина — по ділах.

Видно майстра по знаряддю.

Велика гризота, коли не до душі робота.

Ремесло хліба не просить.

Мало добре говорити, треба добре й робити.

Хліб сам не прийде до хати, треба його заробляти.

Працой сьогодні, щоб було що їсти завтра.

Нема поганого ремесла, є погані люди.

Влітку вставай із зорею.

Молдаванин пізнається біля плуга.

Ніхто не вмирає від роботи.

Старанність без розуму, як краса без очей.

Вранішня година варта трьох вечірніх.

Вечірню роботу не лишай на ранок.

Знань не купиш за дукати,
їх треба роками збирати

Хто грамоту знає, далеко сягає.

Грамоту знаєш — добру долю маєш.

Навчання збагачує розум, а лінощі
обкрадають.

Школа для людини, як живець для
дички.

Хто грамотний, у того четверо очей.

Знань не купиш за дукати, їх треба
роками збирати.

Знання дають достаток.

У школі тчеться щастя.

Вчи змалку, бо так легше.

Кожен вчиться для себе.

Неграмотний — все одно що суха
земля.

Коли вчиш іншого, то й сам вчишся.

Хто вчиться і працює, буде мудрий.

Сирота — не без батька, а без знань.

Вченими не народжуються.

Вода освіжає тіло, навчання бадьорить розум.

Не той вчений, що читає, а той, що знає.

Не соромся вчитися і найменшій справі.

Чим більше слухаєш, тим більше знаєш.

Багато можна домогтися силою, а науки і ремесла — ні.

Носить олівець за вухом, щоб показати свою грамотність.

До того, хто не вчиться, легко біді вчепитися.

Розпещена дитина залишається невченою.

Багато мандруєш — багато вчишся.

Вчений не помре з голоду.

Рука, яка не знає, що пише, звертає вину на ручку.

Краще жменя знань і віз розуму, ніж віз знань і жменя розуму.

Вивчив, що забули інші.

Чим більше читаєш, тим жадібніший до читання.

Якби розум ріс на всіх перехрестях, то на ньому паслися б і осли.

Поїхав у Париж віл, а повернулася корова.

Із старого коня не зробиш інохідця.

Від книг набираєшся мудрості і пересташ бути для всіх дійною коро-
вою.

Вчений, але не досвідчений — все
одно що рупниця без пороху.

Що вчиш у молодості, знатимеш на
старості.

Не гроші приносять знання, а знан-
ня — гроші.

Ніхто не може сказати: «Я знаю все».

Ніхто не народжується майстром.

Темрява — найбільший ворог.

Бідний той, хто не має знань.

Слово старої людини багато варте.

Хто пише пером, той не рубас соки-
рою.

Добре слово далеко чути.

Час — найкращий учитель, бо він
всьому вчить.

Хто не вчиться в молодості, плаче в
старості.

Хто знає, той і має.

Умій вино не тільки давити, а й
пити.

І сивому вчитися не пізно.

Лоза винограду —
всім на відряду,
а бузина — навіщо вона?

Без друга, як без руки.

Хто знайшов вірного друга, той зна-
йшов скарб.

Золото випробується у вогні, а
друг — у біді.

Не дружи з тим, хто топче дружбу.

Де злагода, там і щастя.

Хороші люди навчать і воду рече-
том носити.

Кінь пізнається в дорозі, людина —
в дружбі.

Якщо хочеш хорошого, не роби пога-
ного.

Обминай ту хату, в якій немає зла-
годи.

Любов така — то солодка, то гірка.

Хто шукає друга без вад, лишається
без друга.

Дружби за гроші не купиш.

Любов зрозуміла на всіх мовах.

Любові силою не доможешся.

Бережись людей з обличчям друга і
серцем ворога.

○

Друг, як вино: чим давніший, тим
мильніший.

○

Досить одного ворога, щоб поламати
зроблене тисячею друзів.

○

Братерська любов міцніша за кам'я-
ну стіну.

○

Не кричи про дружбу, а дай їй від-
чути.

○

Де любов, там і сварка.

○

Подобається не красивий, а серцю
милий.

○

Хто шукає наречену без вад, цілий
вік бурлакує.

○

Любов не шати, напрокат не взяти.

Любов очей не має.

○

Коротке кохання, та довгі зітхання.

○

Куди серце тягне, туди й розум.

○

Хто любить, той прощас.

Друг посварить та й простить.

○

Квітка до квітки хилиться.

○

Гарна дружина — золото й срібло.

○

Достойна жінка вінчас дім.

Хата тоді хата, коли в ній є госпо-
диня.

Мудра жінка дасть усьому раду.

Кого жінка б'є, в того щастя нема.

Ліпше самому, ніж із лукавою жін-
кою.

Чесна жінка — сонце в хаті.

Діти — великий клопіт, та хто їх не
мас, з досади помирає.

У кого злагода в хаті, той на багат-
ство не заздриться.

Всі птахи захищають своїх пта-
шенят.

Дитя тихе тоді, коли спить.

З розпушеного дитяти пуття не ви-
дати.

Слухай батькову науку і не забувай
порад матері.

Батьківське благословення зміцнює
снів дім.

Добріших від батьків немає нікого в
світі.

Ліпше хліб з водою, ніж мед з гризь-
бою.

В одному горшку варились.

Очі, які не бачать, забувають.

Любити, як власні очі.

Зуби ближче, ніж батьки.

При семи повитухах у дитини пуо-
вина не відрізана.

Тещо, тещо, кислий виноград, — скіль-
ки не спій, не посолодшасяш.

Два чоловіки зживуться в одній кім-
наті, а дві жінки погризуться і в
великій хаті.

Краще соломяний чоловік, ніж золо-
та жінка.

Кому подобається піп, кому попадає,
а кому попівна.

Діти їдять неспілий виноград, а в
батьків оскома.

Юному витязю й старому коневі в
путі не здружитись.

Полотно і жінку вночі не вибирають.

Такий мені милий, як сіль в оці.

Де дві невістки, там посуд немитий.

Дітям сам чорт не дасть ради.

Теща спіє вік, а гірка, як полин.

Один ворога не розіб'єш, а двос — те
вже сила.

Найстрашніші хвороби — журба і лю-
бов.

Зла лихоманка, та любов зліша.

Гіркий маків лист, та любов гіркіша.

Старі люблять уперто.

Серце дужче за розум.

Чужий залишається чужим, якщо на-
віть віддасть тобі серце.

Хто перепливає Дунай, того жінка
не б'є.

Дитя поплаче та й утішиться, а чим
зарадиш серцю?

Любов спопеляє серце, як жар.

Хто не має дітей, не знає справж-
нього горя.

Бути хорошим другом — значить бу-
ти людиною.

Виглядати чотирма очима.

Мокли в одній воді.

Надійний, як камінь.

На обох одна душа.

Триматися когось, як підметка чо-
бота.

Люба бесіда краще обіда.

Де сварка, там і примирення.

Чоловік без жінки, як пустий дім.

Що гірше, ніж жінка? — Дві жінки.

Такий милий, як кози ніж.

Такий милий, як циганові терпуг.

Радість і печаль — дві сестри, які
завше поруч.

Радість у чужих очах більша.

Коза вискочить на стіл, козеня — на хату.

Які тато й мама, такі син і дочка.

По сорочці дитини видно достатки матері.

Бути разом тілом і душею.

Є гроші — є друзі, нема грошей — немає друзів.

Хто спить із собаками, прокидається з блохами.

Ворона біля ворони літає.

Біду друга відчуваєш на відстані серцем.

Що не можеш сам, можеш у гурті.

Собака без чабана не проживе.

Хата багата — братів повна хата.

Масш гроші — масш друзів і ворогів.

Хлопець просить рушницю, а дівчина — прядку.

Чоловік — ключ у хаті.

Чоловік повертається за словом жінки, як вітряк.

Хто до людей, до того й люди.

Краще десять друзів, ніж один ворог.

У жінки дев'ять дуп, як у кішки.

Хто не має ворогів, той не людина.

Якщо твій друг як мед, не з'їж його
всього.

Жінка з золотими руками і з кисля-
ку зробить сметану.

Хата без жінки — пуста всередині,
без чоловіка — знадвору.

Як жінка зав'яже, то й чорт не роз-
в'яже.

Діти за батьками, як деревця за де-
ревами.

Діти, божевільні і п'яні говорять
правду.

Дитина сміється тоді, коли не до
сміху.

Коли народжується хлопчик, радіють
і стіни.

Коли починає в сина рости борода,
голи його.

Про людину не судять з першого по-
гляду.

Якби у жінки коротший язик, у чо-
ловіка було б довше життя.

Частіше радяться з матір'ю, ніж з
батьком.

Людина, як погода, то весела, то по-
хмура.

Людина міцніша від заліза і вразли-
віша від яйця.

Людина народжена ходити, а пташ-
ка літати.

Людина без щастя, як кадило без
вогню.

Хто слуга, той не пан.

Людина тендітна, як квітка, і міцна,
як камінь.

Людина не живе, щоб їсти, а їсть,
щоб жити.

Надто добра людина — лиха.

Де людина словами, там бик рогами.

Людина в молодості, як кінь без вуздечки.

Після короткої радості настає тривалий сум.

Людина — господар своєї долі.

Дві лукаві жінки одна одній добра
не роблять.

Під сонцем є місце для всіх.

Молодий — між молодих, старий —
між старих.

Немає розлуки — немає сліз.

Легко простити, та важко забути.

Приведеш у хату чорта з музикою —
потім тисяча попів не врятує (Мова
про злу жінку).

Була б я, мамо, щаслива, то кидай
мене хоч і в вогонь.

Добра мати не запитус дітей, чи вони
голодні.

Дружину знайдеш, а матір — ні.

Нема гіршої отрути, ніж зла жінка.

Жінка без чоловіка, як сокира без топорича.

○

Справжній друг той, хто дає розумну пораду, а не той, хто сліпо хвалить.

○

Нових друзів шукай, а старих не забувай.

○

Друг — це і гаман з грошима, і мішок з мелаєм.

○

Рушницю, коня й жінку не позичають.

○

Тільки батька та матір не купиш за гроші.

○

Щастя на дорозі не валяється.

○

Душевна людина, як гарне дерево: дає затінок, годує і зігріває.

Усім добре — кожному добре.

○

Діти — багатство бідняка.

○

Очі — дзеркало серця.

○

Миряться, як гуска з свинею.

○

Буває, що й брати гризуться, як хорти.

○

Жінкам говорити, а чоловікам робити.

○

Батько може прогодувати десять синів, але десять синів не прогодують батька.

○

Один друг зробить більше, ніж гаманець золота.

○

Де жінка, там і чорт.

Нема чоловіка в хаті, нема хліба на столі.

Де багато любові, там багато і зла.

Спочатку вибери сусідів, а потім будуй хату.

Можна встеретти мішок бліх, стадо зайців, але не жінку.

Злоби родичів бійся більше, ніж чужих.

Добра жінка — весілля, а зла — отруйне зілля.

Жінка без чоловіка, як віз без дишла.

У подорож без друзів не вирушай.

Добра жінка — золотий плуг.

Лише розумний ворог, ніж дурний друг.

Від злої жінки й чорт не вбереже печінки.

Женяться, коли хочуть, виходять заміж, коли можуть.

Нема жоку без співанок, а вдови без сліз.

Свекруха скрипить, як поламаний млин.

У свекрухи очі й на подияці.

Розумна жінка дужча за чоловіка.

Де сім сестер хазяїнує, там і клямка в клоччі.

Золото і в калюжі блищить.

Зверху гарне яблуко, та всередині
червиве.

○

Здалеку — троянда, а зблизька — бу-
дяк.

○

Троянда пахуча, але й колюча.

○

Лице красиве, а голова дурна.

○

І на найкращому городі знайдеш
бур'ян.

○

Бджілка шукає не красиву квітку, а
солодку.

○

Красивий, як павич.

○

Красивий, як молодик.

○

Красиве пір'я у павича, та негарні
ноги.

Хата без занавісок, як дівчина без
брів.

○

В заметеній хаті гарно спиться.

○

Чистий, як скло.

○

Гарна, як баба-яга.

○

Красива людина, та з поганими звич-
ками.

○

Красивий, як ялина.

○

Краса без розуму, що квітка в бо-
лоті.

○

У троянди не тільки квіти, а й ко-
лючки.

○

Охайну жінку видно по чоловіковій
сорочці.

Багато квіток, та не кожна пахне.

○

Красиве всім подобається.

○

Чисте не треба обмивати.

○

Краще віз розуму, ніж віз краси.

○

Зверху блискуче, а зсередини брудне.

○

Гарний день з самого ранку видно.

○

Людина прикрашає одяг, а не одяг людину.

○

Хто білий народжується, білий і помирає.

○

І чорт красивий, поки молодий.

○

Краса марніє, а розум багатіє.

Добре, коли хліб свіжий,
вино старе, а наречена молода

Десять раз відмірай, а раз відріж.

○

Гарно розпочате діло — половина успіху.

○

Де розум, там і щастя.

○

Добрый кравець не змарнує матеріалу.

○

Кожній справі своє місце й час.

Не плюй проти вітру, бо заплюєш
собі вуса.

Як перевернеться віз, видно, який
добрячий кінь.

Не йди на танці, якщо не хочеш тан-
цювати.

Якщо не знаєш, яка вода, не вставай
у човні.

Городник огірків не купус.

На перлах розуміється ювелір, а не
бляхар.

Зронене слово не підіймеш.

Не шукай вовни на жабі.

Понадеш у висівки — з'їдять свині.

Не обіцяй того, чого не зможеш ви-
конати.

Не дражни собак, якщо хочеш бути
непокусаний.

Вогонь гасом не заллеш.

Берись не за те, що хочеш, а за те,
що можеш.

Хто не відкриває очей, відкриває га-
мапець.

Гнів робить людину недоброю.

Не ховай голки в соломі.

Не пробуй море пальцем, а окріп па-
лицею.

Кожен стіжок має свій вершок.

Покритий жар довго не гасне.

Не нав'язуй собі того, чого не ба-
жаш.

Хто ходить всіма дорогами, не дійде
нікуди.

Бережешся — в біду не попадешся.

Обачний не помиляється.

Щастя сліпе, як кріт.

Хто вмів мовчати, той не програс.

Всякому слову свій час.

Дар слова — говорити, де потрібно.

Не суди по словах, а суди по ділах.

На маленький черв'як ловиться ве-
лика риба.

Згайний час не повернеться.

Краще погане слово проковтнути,
ніж сказати.

Очі мудреця далеко бачать.

Ліс не має нестатку в деревах.

Замазуй шпарку, поки маленька.

Хто говорить мало і в лад, той бла-
горозумний.

Мала помилка може завдати великої шкоди.

○

Відкладати — час марнувати.

○

Решетом не набереш води.

○

Не йди туди, куди не просять.

○

Очам довір'яй більше, ніж вухам.

○

Коли вибирася в дорогу, не гарячкуй.

○

Кожне слово має свій смисл.

○

Йти на полювання без набоїв.

○

Жартуй, та знай міру.

○

Попав, як Єремія, — дишло у тинь.

Якщо не можеш довести справу до кінця, не берися за неї.

○

Не давай порад тому, хто їх не просить.

○

Хто багато починає, мало кінчає.

○

Голова думала, хай голова її розплачується.

○

Хто береже слова, збереже й голову.

○

З собачого хвоста не зробиш решета.

○

Краще бути головою в селі, ніж хвостом у місті.

○

Тинь має вуха, а стіна очі.

○

Коли сповідається вовк, поглядай на гусей.

Йти в ліс зі своїми дровами.

Легко говорити, та важко робити.

Де потрачено тисячу, сотні не жаль.

Шукати підкови мертвих коней.

І сліпий дійде до Сучави.

Вівцю стрижи, та шкіру бережи.

Два кавуни в одній руці не втри-
маси.

Кішка з дзвіночком мишей не ло-
вить.

З нього такий спец, як із мене піп.

Через цвях загубили і підкову.

І у вола язик довгий, а говорити не
може.

Краще бути головою хвоста, ніж хво-
стом голови.

Хто довго вибирає, тому кепське ді-
стається.

Хто опікся борщем, студить і на
кисляк.

Пропадай, бородо! Була б голова
ціла.

Куй залізо, поки гаряче, збивай го-
ріхи, поки на дереві листя.

Йти на виноградник з виноградом у
пелені.

Краще горобець у руках, ніж воро-
на в лісі.

Продай виноград, а сам купуй ізюм.

○

Продавати воду водовозові.

○

Пройти крізь решето й сито.

○

Ідеш на день, запасайся хлібом на тиждень.

○

Гасити вогонь соломою.

○

Далека вода вогню не гасить.

○

Слухай вухами, дивись очима і вмій мовчати.

○

Не клади собаці пальця в рот.

○

Такий, що чує, як росте трава.

○

Віл — рогами, а людина — розумом.

Такий, що й з каменя молока вичавить.

○

Одна справа почути, а інша — побачити.

○

Бувалий вартий трьох учених.

○

Бикові — роги, пташці — крила.

○

І великий корабель без хорошого стерна тоне.

○

Де фортеця міцніша, там і чорт воює завзятіше.

○

Знав би, що тебе жде, остерігався б.

○

Корабель з двома керманичами тоне.

○

Із заплющеними очима купують поганий товар.

Хто вліз між свині, влізе з ними в багно.

○

Хто двічі запитує, не помиляється.

○

Хто спить, той не голодний.

○

Хто любить собак, той не боїться злодіїв.

○

Хто шукає чорта, завжди його знайде.

○

Хто шукає зайця у церкві, повертається з полювання без здобичі.

○

Коли двоє б'ються, третій виграв.

○

Мош¹ ветає, коли співає півень.

---

¹ Мош — дід.

Хто шукає коня без вад, ходить пішки.

○

Хто п'є воду з чужої долоні, ніколи не нап'ється.

○

Коли приходиш у царство сліпих, заплющуй очі.

○

Коли видніється село, не треба вже візника.

○

Коли висохне озеро, видно всю рибу.

○

Вода рятує від спраги спраглого, але ще живого.

○

Коли гавкає старий собака, вийди надвір.

○

Забрів собака в церкву — ні собака не освятився, ні церква не осквернилася.

Коли кішка стара, хата — мишача кошара.

Ліпше цілі постолі, ніж драні чоботи.

Коли заспіває жайворонок, плуг повинен бути в борозні.

Собака на собаку гавкає і один одного не чує.

Собака хапає вовка зубами за горло, а свиню за вухо.

Собака, який багато гавкає, ніколи не кусається.

Хочеш троянду — будь готовий і до колючок.

Хочеш убити гадюку — розтронци їй голову.

Собака гавкає, а вовк тягне мовчки.

Голодному собаці кістка на думці.

Хто хоче їсти, хай має ложку.

Хто приходиться пізно до столу, застає одні кістки.

Хто сидить на двох стільцях, боляче впаде.

Хто дме в вогонь, тому летять в очі іскри.

Хто запрягає чорта у плуг, випрягає волів без рiг.

Хто не має зубів, не може кусати.

Що дається сьогодні, не дається завтра.

Квочці нічого вставати з гнізда.

Дзвін тільки тоді дзвонить, коли його сіпають.

Квочка, яка сиде на велику купу яєць, не висидить жодного курчати.

Хай кудкудаче курка, де хоче, аби неслася дома.

Півня, який співає цілу ніч, з'їсть лисиця.

Півень і під коритом співає.

Втрачену годину не поверне й рік.

Хазяйське око годусе худобу.

Як постелиш, так і поспиш.

Від золотих вудил кінь кращим не стане.

Краще один мішок повний, ніж два пусті.

Краще йти пішки, ніж їхати на клячі.

Запізнлий подарунок — не подарунок.

Ліпше на ослові, ніж під конем.

Купи завчасно — і матимеш при потребі.

В зміній порі не сховася.

Що важке на горі, важке і в долині.

Не все, що літає, годиться в їжу.

Курка, яка співає вранці і ввечері,
не несеться.

○
Такий, що й козла заставить доїтися.

○
Перед різдвом свиню не відгодуєш.

○
Краще краплину щастя, ніж віз розуму.

○
Тяжко заробляється, та легко тратиться.

○
Непроханому гостю немає й місця.

○
Будеш овечкою, з'їдять вовки.

○
Одна краплина дощу землю не намочить.

○
Не скоштуєш гіркого, не добереш смаку в солодкому.

Аби голова здорова, а біда потече рікою.

○
Не все, що дзигчить, приносить мед.

○
Розбитий горщик не склеїш.

○
З вареного яйця не буде курчати.

○
Вдома рахуєш одне, а на ярмарці — інше.

○
Немає дощу в маю — не їсти мелаю.

○
Криниця з доброю водою ніколи не замерзає.

○
За словом, як за вітерцем, не поженешся ні хортом, ні жеребцем.

○
З солодким словом більше хліба з'їси.

На старого вовка й собака гавкає.

○

Пташку пізнають по пісні.

○

Ворон тільки мертвому виклює очі.

○

Краще сьогодні яйце, ніж через рік бик.

○

Краще один рік хороший, ніж тисяча поганих.

○

Краще один горобець в руках, ніж тисяча в стрісі.

○

Людина в біді хапається й за голу шаблю.

○

Краще вмерти живим, ніж жити мертвим.

○

Не бійся смерті і життєвих турбот.

Краще бути хазяїном з одним карбованцем, ніж слугою з трьома.

○

Краще бути малим господарем, ніж великим слугою.

○

Печаль не дає заснути.

○

Краще смерть, ніж горя вщерть.

○

Засць висекає, звідки й не гадаєш.

○

Погано, коли педобре, добре, коли непогано.

○

Погано на возі, та ще гірше пішки.

○

Подвір'я без собаки, що рот без зубів.

○

Хлопець — до сокири, дівчина — до гребеня.

Дунай повноводний, та і в ньому інколи вода спадає.

○

Двос очей бачать краще, ніж одне.

○

Найкращий лікар той, який розсудливий.

○

З колоди не зробиш трембіти.

○

Ліше кульгавим пішки, ніж сліпим на возі.

○

День хвалять після заходу сонця.

○

Краще свій курінь, ніж чужі палати.

○

Якщо відморозив вуха, пізно насувати шапку.

○

Хто дотримується порядку, менше стомлюється.

Легко продати, та важко купити.

○

Гніт горить довше, ніж віск.

○

Досить однієї кішки на двох мишей.

○

Хороше довге полотно, але не довгі чари.

○

Біда лямас дерево і обтесує людину.

○

З циганом — по-циганському, з турком — по-турецькому.

○

Добре, коли хліб свіжий, вино старе, а наречена молода.

○

Погане приходить швидко, гарне повільно.

○

Спочатку полий свій город, а потім сусідів.

Вино, змішане з водою, втрачає силу.

○

Дику качку не приручиш.

○

Гарне вим'я продає корову.

○

Стадо йде за бараном.

○

Сухої трави вівці не скубуть.

○

На всяке запитання своя відповідь.

○

Перший ярмарку не лишай.

○

Берестянка маленька, та вартенька.

○

Нема в небо сходів, а через море бродів.

○

Якщо хочеш далеко доїхати, не муч волів.

І кульгавий кінь не без господаря.

○

Кожен у своїй хаті — цар.

○

На жок у кожусі не йдуть.

○

Якщо на Петра¹ в кукурудзі сховається вовк, буде врожай.

○

Краще домовитися раніше, ніж пізніше.

○

Краще що-небудь, ніж зовсім нічого.

○

Краще йти пішки, ніж сидіти на місці.

○

Краще вмерти з голоду, ніж відібрати хліб у бідняка.

---

¹ День св. Петра і Павла (рел.) — 12 липня.

Краще переплакати зразу, ніж пізніше.

○

Легше обстругати дерево, ніж людину.

○

З медом більше з'їси хліба, ніж з оцтом.

○

Вовк чабанові, як коза городникові.

○

Краще голова кішки, ніж хвіст лева.

○

Перший слухай і останній говори.

○

На тверде дерево треба гостру сокиру.

○

Не посадиш у молодості саду, їсти меш на старості кислиці.

○

Вогонь — наш друг, та часто пече.

Мамалига — опора хати, хліб — честь столу.

○

Несолона мамалига, як весілля без музики.

○

Хороший майстер — як гроші, ходить з рук у руки.

○

Майстер завжди з грошима.

○

У кого віз розуму, у того два вози щастя.

○

Ліпше позаду левів, ніж попереду лисиць.

○

Гарну голову і рвана шапка красить.

○

Боязкий купець не має прибутку.

○

Біда ходить за людиною, як тінь.

Для хорошого коня досить одного по-
маху, для розумної людини — одного
слова.

Ліпше коротке щастя, ніж тривала
недоля.

Поки не сядеш верхи на коня, не
взнаєш його порову.

Незаряджену рушницю бояться тіль-
ки два ведмеді.

У себе дома сам собі слуга.

Сам горіх не вкотиться в міх.

Повну тайстру легше нести, ніж
пусту.

Родючій землі багато води не треба.

Даровий оцет солодший купованого
меду.

Краще сьогодні яйце, ніж завтра
курка.

Волосся біліє — серце марніє.

Не кожна жінка з ключами біля
пояса — господиня.

Гості їдять не те, що хочуть, а те,
що подають.

Очі господаря більше дбають, ніж
руки.

Очі господаря — вуздечка слугі.

Не ступай на сплячу гадюку.

З одного бика дві шкури не здереш.

Тисяча овець не може прогнати од-
ного вовка.

Людина пізнається по мові, як дзвін—
по звуку.

Залізо можна зігнути, а людину ні.

Не поспішай до брочки, яка тебе не
іде.

Не вставляй свині в рило золоте
кільце.

Не в кожному горіхові смачне ядро.

Кінь біжить до вівса, а не овес до
кона.

Капкан не для старої лисиці.

Словами голоду не вгамуєш.

Якщо цвіт збережеш, високий уро-
жай збереш.

Солодкі слова відкривають залізни
двері.

Не посіяв вчасно кукурудзи — ви-
кинь мелестев¹ у вогонь.

Глибша борозна — повніший віз.

Добрий воїн молодий, а кінь старий.

Воїн без коня, як риба без води.

---

¹ Мелестев — мішалка для мамаліги.

Найкращий гість той, який рідко
буває.

Телятку гуляти, бикун помирати.

День шукає роботи, а ніч сну.

Стара лисиця не ловить малих пта-
шенят.

Чабана без собак вовки позбавляють
хліба.

Хто не береже маленької речі, не
скористається і з великої.

Кожен заробляє гроші, та не кожен
уміє їх берегти.

Драний мішок не зав'яжеш.

Хто не береже, той не має.

Звідки весь час береш і нічого не
кладеш, там скоро не стане.

Простягуй ноги на довжину своєї
ковдри.

Бережи, поки повен мішок, а не тоді,
коли лишиться на дні.

Із втрати процентів не взяти.

Хто замолоду марнує, в старості
бідус.

Ощадлива людина з карбованця зро-
бить мільйон.

Дурний розсипас, розумний збирає.

Витрачай, але дивись, що лишилось.

У трудящій людині час — золото.

Найменший колосок і той збільшує мішок.

○

Одягнений зими не боїться.

○

Підперезуйся, на скільки стане очкура.

○

Де нічому литися, там не розіллється.

○

Білі гроші для чорних днів хороші.

○

В ощадливого і сотня — тисяча.

○

Хто менше їсть, тому й на завтра лишається.

○

Хто любить зайчатину, має мішок дробу.

○

Розумний по-розумному й надіється.

На молодих вівцях більше вовни, ніж на старих.

○

Людина, яка вірить і надіється, міцна, як криця.

○

Не годуй сам себе одними надіями.

○

Не піддавайся біді.

○

Після бурі настає затишшя.

○

Полетиться вода і на наш млин.

○

Ще прикотиться колесо щастя.

○

Щедрий на руку не втопиться.

○

Запасний дишель не завадить.

○

Час вирівнює все.

У здорового і здоровий розум.

Здоров'я — найкраще багатство.

Як здоров'я не згаса, буде сила і краса.

Серце без надії — лук без стріл.

Потопай з надією, що виберешся на берег.

Життя без надії — ніч без зірок.

Від усякої хвороби — свої ліки.

Живе довго той, у кого добре серце.

Надія без праці — криниця без води.

Людина без надії — ставок без риби.

Хто живе пустими надіями, легко помирає.

Нема людини, яка б не надіялась.

З пустою надією далеко не дійдеш.

Хто сидить, склавши руки, даремно надіється.

З надією легше живеться.

Не так буває, як бідняк гадає.

Сподівається, як скопець на бороду.

Негарно, коли яйце курку вчить.

Одне на язиці, а інше на думці.

Не крутись, як вітряк.

Це буде тоді, як у жаби волосся ви-
росте.

Не хвали сам себе — хай тебе люди
похвалять.

Найбільше багатство людини — скром-
ність.

Сказавши «так», не говори «ні».

Знай довжину свого носа.

Умій себе пересилити.

Хто не вмів ждати, не їсть спілого
винограду.

Гнів багато губить.

Терпіння хороше там, де воно до
місяця.

І терпіння має край.

Будь терплячий і розсудливий.

Хороше діло не зробиш поспіхом.

У кого розум, у того й терпіння.

Поспішиши — утомишся.

На вербі всі віти гнуться.

Як йому приспівують, так і танцює.

Всяка робота вимагає терпіння і роз-
судливості.

Знання досягається терпінням.

Краще двічі запитати, ніж раз схи-
бити.

Хвацько взявся, та скоро зірвався.

Юшка уже на вогні, а риба ще в ставку.

Поки не ступив у воду, не задирай поли.

Не дай людині, боже, що вона знести може.

Щасливий той, хто задовольняється малим.

Із старим чемно розмовляй і розсудливо відповідай.

Не терпи приниження.

Оцет повільно настоюється.

З терпінням переплинеш і море.

Одне діло лань, а інше — рогатий.

Перед старим нашорошуй вуха, а не роззявляй рота.

Що тобі не подобається, не роби такого іншому.

Дана обіцянка — незрушне зобов'язання.

Лихе слово ранить дужче за гостру шаблю.

Старих шануй так, як батьків.

Хороше слово гасить вогонь швидше, ніж бочка води.

Хто сміється з когось, сміється з себе.

Хто зле посіє, зле й пожне.

Не чини лихого — і ніхто не скаже
слова злого.

○
Зло не лишається безкарним.

○
Добром платять за добро.

○
Хто може робити хороше, а не хоче,
діє негоже.

○
Людину прикрашають хороші діла.

○
Добре ім'я дорожче золота.

○
Приємні слова — стільники меду.

○
Як здоровася, так і відповідають.

○
Дитину бережи, а старого шануй.

○
Людяність дорожча за багатство.

Хто не поважас старих, той не лю-
дина.

○
Де їдять двос, їсть і третій.

○
Тільки відлюдкуваті не розуміють
жартів.

○
Людяність просить людяності, а
честь — честі.

○
Якою міркою сам міряєш, такою — й
тобі.

○
Мудре слово — добрий друг у біді.

○
Одна погана риса породжує іншу.

На пиріг перший біг,
а дійшло до бійки — бачили
тільки

Хто чого боїться, того й уникає.

Ліків від страху немає.

Не будь топорщиком.

Собака, що знохалася з вовком, отари не встереже.

Кого вкусить гадюка, той боїться ящірки.

Хто боїться заморозків, не садить ви-
пограду.

Тремтить, як лоза.

Ошпарений собака тікає й від холод-
ної води.

У боягуза серце, як блоха.

Так стрепенувся, ніби наступив на
гадюку.

Не лякайся першого-ліпшого куща.

Швидше помирає той, хто боїться
смерті.

Після війни з'являється багато витя-
зів.

Страх завжди наближає небезпеку.

По мертвому леву й миші лазять.

○

Боятися навіть своєї тіні.

○

Вода дримає, а ворог — ні.

○

На пиріг перший біг, а дійшло до
бійки — бачили тільки.

○

Не довіряй собаці, який дає себе
тримати за хвіст.

○

Такий незугарний, що навіть дві со-
ломини не зв'яже.

○

Всі хоробрі, коли ворог утікає.

○

Ти до нього з калачем, а він до тебе
з мечем.

○

Продас хутро, а ведмідь ще ходить
по лісу.

Хто сам себе хвалить, той накленник.

○

Пуста похвала — легка торба.

○

Того не хвали, хто гідний хули.

○

Курка з-за одного яйця піднімає га-
лас.

○

Кожен циган хвалить свій молот.

○

Кожен півень співає на своїй купі
гною.

○

Хвали мене, ротикку, я тебе пригощу.

○

Бундючиться, як індик.

○

Походжас, як черногуз.

○

Пихатий, як півень.

Сидить чорт у болоті, а з іншого зуби
скалить.

○

Такий пихатий, що головою аж у
хмарах.

○

Думас, що тільки він хліб їсть, а всі
інші — солому.

○

Похвала не потребує паралелі.

○

До хваленого дерева йди з драним
мішком.

○

Хвалився, що з гною вичавить воду

○

Хвалько часто набирається сорому.

○

Задер носа, що й сажнем не діста-
неш.

○

Сильний, як гній після дощу.

Базіці не вірять і тоді, коли він го-
ворить правду.

○

Пташка ловиться на зернині, люди-
на — на неправді.

○

Брехунові брехуна тяжко обманути.

○

Брехня бистра, як куля.

○

Брехун постійно відчуває на шапці
муху.

○

З брехнею ідеш, честь обминеш.

○

Хитрий обіцяє, а дурень вірить.

○

Лінощі сплять, а злидні відгонять від
них мух.

○

Такий хитрий, що не одного виво-
дить на вірвовочці.

Який турок, такий і пістоль.

○

Не вартий і мороженої цибулини.

○

З брехнею далі прірви не дійдеш.

○

Ледачі однієї вдачі.

○

Сон для лінивця — і вдень і вночі.

○

Такий ледачий, що й мухи не зжене.

○

Такий, що всякому замаже очі.

○

Витягати качани з вогню чужими руками.

○

Лінивому всяка робота здається тяжкою.

○

Ледар усім говорить, що не може.

Ледачий звук до печі, як циган до бубона.

○

Лінивий тільки й знає, що прикидається хворим.

○

Помреш від голоду, поки лінивий принесе сухарів.

○

Ледар жде: яблуко саме в рот упаде.

○

Такий, що тільки спати допоможе.

○

Жде, що гриби ростимуть на голові.

○

Жінка, яка не хоче спекти хліба, цілий тиждень сіє борошно.

○

Хто сидить склавши руки, зв'язує своє щастя.

○

До жоку — вогонь, до роботи — пень.

Говорить одне, а думас інше.

○

Кричить про біле, а робить чорне.

○

У вічі гладить, а за очі коле.

○

Словами голубить, а думкою губить.

○

Вертявий, як лис.

○

Не завжди в очах правда.

○

Тільки очима й приваблює.

○

З гультя допомоги, як з яловки мо-
лока.

○

Така в нього напасть — купить і про-
дасть.

○

Повадки лисиці, а серце вовка.

Сміялася верша з болота.

○

Сміявся молоток з кувадла.

○

Знає, як водити за ніс.

○

По губах медом, а по серцю пазу-
рами.

○

Такий до роботи, як собака до солі.

○

Назбиралось сміття, що аж двері не
зачиняються.

○

Ледар у біді, як риба у воді.

○

Лінивий помре з голоду.

○

У ледаря одне блискуче — бідність.

○

Не біда, як дармоїд пропада.

У господаря в хаті достаток, а в лі-
нивого — вітер.

○

Дармоїд — зайва тінь на землі.

○

Дармоїд — людецька напасть.

○

Дармоїд засинає лише з думкою про
себе.

○

Дармоїдові шкода дати навіть ковток
води.

○

Підлабузництво — джерело брехні.

○

Підлабузник дбає лише про своє бла-
гополуччя.

○

Підлабузник захищає лише свою
шкуру.

○

Горнути жар до свого горщика.

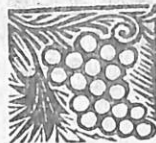
Підлабузник не пристроюється біля
бідного.

○

Заговорював зуби, аж поки не загну-
дав.

○

Такий хитрий, що хоче в місяць по-
пасти палицею.

Скупий більше втрачає, лінивий біль-
ше гасає.

○

Ложкою дає мед, а черенком очі ви-
колює.

○

Хоче, щоб і пшениця була дорога, і
борошно дешеве.

Їсть, як вовк, а робить, як пень.

○

Спить так, хоч дрова на ньому рубай.

○

Лагідна кішка боляче дрипається.

○

До роботи лис, а до їжі віл.

○

Хто вдень не працює, голодний лягає спати.

○

Торгувати курячою шкірою.

○

Не знає біди біля води.

○

Зозуля кус, а лінвий рахує.

○

Ледача собака й мамалиги не їсть.

○

Хай краще лопне живіт, ніж лишиться бринза.

Що баба надумас, сам чорт не зіб'є.

○

Коза не з власної волі йде на торг.

○

Ти йому біле, а він тобі сиве.

○

Ти його на дорогу, а він тягне в яму.

○

Підпер воза каменем — і ні з місяця.

○

Що захопив, те й тримає.

○

Ти його тягни вліво, а він суне вправо.

○

Ти йому яблуко, а він тобі грушу.

○

Чистий, як ведмідь під дощем.

○

Розсипас сміття, а за чистотою поби-
вається.

Чистий, як кипеня у рибака.

○

Зверху золоті шати, а під низом брудна сорочка.

○

Такий замурзаний, що не обмиєш водою з усього Пруту.

○

Лінощі роз'їдають душу, як іржа залізо.

○

До їжі — вовк, до роботи — лис, а до сну — пень.

○

У хаті ледаря завжди свято.

○

Ледачому вночі день, а вдень ніч.

○

Такає дружок від роботи на жок.

○

Зголоднівши за сунцями, їстимені і їхні листя.

Лінь велика пані, та нічого їй їсти.

○

Лисиця хитрощами подолає й лева.

○

Циган і на мішку хліба помре з голоду.

○

Трутень їсть готовий мед.

○

Туркові все ніколи.

○

Зажерливість несе людину.

○

Скільки не має, а все одно загрибає.

○

Такий, що й у каліки шматок видере.

○

Злетілися, як бджоли на мед.

○

Хто рахує, скільки куснів у пирозі, той ніколи не наїдається.

Такий, що з горла кусень вирве.

○

Так пригощає, піби від серця крас.

○

Скупий купує дороге й погане.

○

У чужих руках шматок більший.

○

Втратити бика заради яйця.

○

Хто багато хапає, мало має.

○

На борошні здешевити, а висівками дорожити.

○

Живіт насититься, а очі піколи.

○

Ввірвався, як ведмідь на пасіку.

○

Із свині та скнари користь після смерті.

Вмочати хліб у пляшку з молоком.

○

Жере, як десять попів.

○

Жадібність — лиха і згубна хвороба.

○

Хто хапає великий шмат, вдавиться.

○

Скнара завжди бідний.

○

Зажерливий помирас з куснем у руках.

○

Мішок скнари без зав'язки, а марно-тратця — без дна.

○

Жмикрут не має друзів.

○

У скупого хазяїна слуга — злодій.

○

У сусіда й курка — індичка.

Поки скнара розщедриться, викопаеш
у морі криницю.

Жадність розриває мішка.

Жадність породжує пороки.

Хто поженеться за двома зайцями,
не спіймає жодного.

Одним оком на кібчика, другим — на
сковороду.

Сусідова курка жирніша.

Ість так жадібно, ніби в роті вовки
гризуться.

Що вовку в пельку попало, те про-
пало.

Сусідова курка завжди з яйцем.

Собі сир, а іншим сироватку.

Ість, ніби йому затуляють рота.

Сьогодні з'їси бика, завтра захочеш
двох.

До свого рота ложку найближче не-
сти.

Дай мені, господи, чого я не мав,
щоб я сам побачив, як знахабнів.

Не давай жадному пальця, бо від-
кусить руку.

Одна рука дає, а друга забирає.

Собі тягне порося, а іншим лишає
блоти.

Чужий гаманець більший.

У купця три руки: однією дає, а двома бере.

У хаті скнари і миші не водяться.

Хоче зняти дві шкури з однієї вівці.

Завидющі очі бачать і те, чого нема.

Аби гроші, то для скнари і чортова дочка до пари.

Всякої звички можна позбутися.

Звички молодості лишаються і в старості.

Слабохарактерний — як вугілля; хто запалить — то й горить.

Поганий приклад боїться хороших звичок.

Порядний з негідником не водиться.

Застарілої звички важко позбутися.

П'янство призводить до всякого лиха.

Шинкар гадає одне, а п'яниця інше.

Дерево випрямляється, поки мале.

П'яний, як мочалка.

Г'є, мов сушить.

Для одних вино солодке, для інших — кисле.

П'яниця марнує гроші, розум і здоров'я.

Криве дерево тільки вогонь вирівняє.

П'є, аж поки не впаде в рів.

○

Злодій молиться, а тоді краде.

○

Злодій із злодієм знається.

○

На п'яного всі показують пальцем.

○

Коли злодія схоплять за рукав, він каже, що пожартував.

○

Не було б злодіїв, зайві були б тюрми.

○

Молитва п'яниці до неба не досягає.

○

Більше п'є горілки, ніж води.

○

Злодій ніколи не насититься.

○

Злодій присягається, та не кається.

П'яниця вчиться пити, а злодій красти.

○

Присягався вином, що не питиме горілки.

○

Купець продає на аршин, а злодій краде без міри.

○

Чи краде, чи тільки мішок тримає — все одно злодій.

○

Хто вкрав раз, злодій навіки.

○

Краще бідувати, ніж злодійством наживати.

○

Злодій краде і серед білого дня.

○

Пелька, як клуня.

○

Довгий язик — людська біда.

Жаба мала, та ротата.

Хто говорить багато, говорить і дурниці.

Торохтить, як поламаний млин.

Слово за слово, та й руками до кочерги.

Язык довгий, а робота коротка.

Дим великий, а тепла мало.

Робити з комара жеребця.

Пуста бочка дужче торохтить.

Що баба Раду, те Раду бабі.

Гарний язык, та погана робота.

Багато говоритимеш — прозвуть базікою.

З вуст у вуста, аж до вух князя.

Не язык, а шабля.

Тіпас язиком, як битницею.

Одним язиком чорби¹ не приготуєш.

Таке меле, хоч святих винось.

З таким сам сатана не справиться.

Один бутель випивас, а на другий кивас.

З пустої балаканини добра не буде.

---

¹ Чорба — страва.

Дурень усе знає.

Високий, як тичка, а дурний, як цибуля.

Голова осла ніколи не сивіє.

Горілка в корчмі добріша, ніж дома.

Такий язик, хоч мамалигу мішай.

Найважча в світі робота — порахувати дурнів.

Хто напивається, як свиня, не має доброго ім'я.

Хто знається з дурнем, ще дурніший за нього.

Три жінки здіймуть більше галасу, ніж сотня гусей.

Коли троє кажуть, що ти п'яний, іди спати.

Хто любить пити, тому в біді жити.

Якщо скажеш дурневі правду, він розіб'є тобі голову.

Дурень стріляє в місяць.

Спати хату, аби погоріли миші.

Хто не вмів носити вино в молодості, в старості носитиме воду.

Хто береже язик, береже голову.

Собака гавкає на місяць цілу ніч, та місяць того не чує віч.

Хоч і сам вдавлюся, зате тебе проковтну.

Високий, як ялина, а дурний, як тинь.

Здорове тіло, та немічна голова.

Краще з розумним програти, ніж з дурнем виграти.

Всяка пташка через свій язик і гине.

Бика прив'язують за роги, а людину за язик.

Високий, як жердина, а дурний, як курка.

Вродженому дурню ліки не допоможуть.

Дурний, як вівця.

Дурень сміється не з того, що бачить, а з того, що згадує.

Нахвалявся горщик розбити казана.

Є голова, а для чого ще їй розум?

Краще докір розумного, ніж похвала дурня.

Дурень клепає все, що знає.

Дурень тікає від щастя, як чорт від ладану.

Дурень спочатку схибить, а тоді подумає.

Де нема голови, там робота погам.

Одні говорять, що знають, інші знають, що говорять.

Дурня вмовляти, що горіхи об стіну кидати.

Всі нарікають на безгрошів'я, а ні-
хто не поскаржиться, що мало ро-
зуму.

○

Дурний як ніч.

○

З дурня й собаки сміються.

○

Дурня недовго розсердити.

○

Хто думає тільки про себе, залишає-
ться самотній.

○

Дурень рубає дерево, щоб з'їсти плід.

○

Загнуздати кінський хвіст.

○

Мова нерозважливого — млин без
зерна.

○

Дурень б'є по болоту — і на нього
всі бризки летять.

Не було б розбійників, не треба
було б і пістолів.

○

Не має зерна в голові.

○

Дурень думає з води збити масло.

○

Не втручайся в чужу розмову.

○

В очах мед, а на устах жовч.

○

З розбійника можна зробити госпо-
даря, але з дурня хорошу людину не
зробиш.

○

Дурень не знає, що таке щастя.

○

Чорт сидить на горбі, а в долині пе-
рекидає воза.

○

Осел, вдягнений в шкуру лева, зали-
шається ослом.

Стережись злого собаки і потайної людини.

Чорт сяде й на кіпчик голки.

Врятуї мене, боже, від хатніх злодіїв, а від інших я й сам врятуюсь.

Жінку видно по платтю, а злодія по очах.

Вино робить недобрим доброго.

Малий, як голка, а лукавий, як чорт.

П'яниці ліпше втопитися в пиві, ніж у воді.

Злодій від злодія не втікає.

Ліпше з розумним каміння носити, ніж із дурнем вино пити.

Не кидай каменя в чужу голову, бо впаде на твою.

Хто їсть конопляне сім'я, той їсть сорочку.

Верба — не яблуня, розпусник — не людина.

Думка дурня на краю землі.

До води з мірою, до вина без міри.

Базіка гірше за п'яницю.

Мовчазну жінку важко знайти.

Де багато вина, там мало мудрості.

○

Довгий сон — не без сновидінь, довга балачка — не без брехні.

○

Дурень тільки тримає ложку, а розумний їсть.

○

Такий недолугий, що і в Дунаї води не знайде.

○

Дурень сам сміється з своєї глупоти.

○

Дурень перший говорить і останній слухає.

○

Лихої людини і чорт не хоче.

○

Дурня видно серед людей, як осла серед овець.

○

Легковажний котиться, як катушка.

П'яний гадає, що він цар.

○

Тисяча слухає, а лиш один думає.

○

Вино підтримує старих і зводить з розуму молодих.

○

Злість, заздрість і страх породжують підступність.

○

Хитрість, злість і дурість — сестри.

○

Де стіл і стакан, там і Стан.

○

Добро робити важче, ніж зло.

○

Всі п'ють вино, та не всі пропивають розум.

○

Гуляйте, хлопці, на батькові гроші!

Сміявся горщик з чавуна,
а сам кругом чорний

Маленький пень перекидає велику
підводу.

○

Вовк міняє шерсть, а не звички.

○

Пташку пізнають по голосу, людину
по мові.

○

Винуватий найбільше галасує.

○

Вовк не зважає, що вівці раховані.

Хто не знає стежки, не знає і вели-
кої дороги.

○

Лисого легко стригти.

○

Коли kota немає дома, миші гарцю-
ють на столі.

○

Через маленьку щілину тоне вели-
кий корабель.

○

Що є в руках, то не омана.

○

Наскочив ніж на кістку.

○

Тікав від собаки, а наткнувся на
вовка.

○

Чи головою по каменю, чи каменем
по голові.

○

Що поніс вовк, те їстівне.

Коли вкусить гадюка, важко знайти ліки.

○

Сокира без топорича не рубає.

○

Скільки голів, стільки й волосся.

○

Намучився, як ведмідь коло риби.

○

Хто має бороду, мусить мати і бритву.

○

Мала вода наповнює великі ріки.

○

У рукавицях не прядуть шовку.

○

М'яка відповідь зменшує гнів.

○

П'ять пальців однієї руки і ті неоднакові.

○

Язик без кісток, але дошкуляє.

Собака не ввійде в зачинені двері.

○

Голка маленька, а дорогий костюм шне.

○

Голодній кобилі овес на думці.

○

Гарний дощ іде повільно.

○

Сильний дощ короточасний.

○

У бджоли не тільки мед, а й жало.

○

Сміявся горщик з чавуна, а сам кругом чорний.

○

Кожна пташка пишається пір'ям.

○

Кого порвав вовк, той боїться і пня.

○

Хворий не радий і золотому ліжку.

Кінь іде до ясел, а не ясла до коня.

○

Поки не прийде весна, не настане літо.

○

Біда полотну між пожицями.

○

Коли стрижуть овець, тремтять ягнята.

○

Хто не вдариться об одвірок, той не побачить порога.

○

Зерниною курка не наїється.

○

Коли висихає криниця, тоді визнають ціну води.

○

З маленького насіння виростає велике дерево.

○

Зав'яжеш рот мішкові, а не селові.

Хто не бачив поганого, не впізнає й хорошого.

○

Одного кия досить, щоб потрощити віз горщиків.

○

Людського поговору і вітру не спити.

○

Глечик не вічно по воду ходить.

○

Череда лишає слід.

○

Домовина ховає помилки лікаря.

○

Дерево падає — далеко чути.

○

Якби мухи носили мед, усі стіни були б солодкі.

○

Коли вранці виходиш із чиєїсь хати, говорять, що там почував.

Дерево падає і менші дерева ламає.

○

Коли виростуть у коня роги.

○

Собака, який гавкає, крадькома не вкусить.

○

Які квіти не є на землі, всі відцвітають.

○

Нема калача, будемо раді й хлібові.

○

Як немає щастя, то й бризка не робиться.

○

Якби всі хворі вмирали, світ обезлюднів би.

○

Тоді, як вовк був котом, а осел телям.

○

Давати дві половини за одне ціле.

Якби плуг — борона, а борона — город, а город — мамалига, був би і циган хазяїн.

○

Тоді, коли вовки були білі.

○

Яка земля, такі й звичаї.

○

Який чорт, такий і його тато.

○

Ложкою меду спіймаси мух більше, ніж двадцятьма бочками оцту.

○

Кішка в пантофлях мишей не ловить.

○

На спінні дерево не вирівняши.

○

Якщо взяв чорт корову, прийде й по теля.

○

Одне око сміється, друге плаче.

Якби півень ніс яйця, він був би куркою.

○

Вночі всі корови чорні.

○

Маленький собака до старості щеня.

○

Тікав від біса, а попав до його тата.

○

Будь, чорте, моїм братом, поки доведеш мене до містка.

○

Сміється чорт з чорного голуба, а себе не бачить.

○

Ні вовк на корові, ні корова на вовкові.

○

Не один у світі собака з куцим хвостом.

○

Тріска від пенька далеко не летить.

Було б озеро, а жаби знайдуться.

○

З озера та в криницю.

○

Спить, ніби обійшов увесь світ.

○

Пробував доп'яна напоїти весь світ холодною водою.

○

Світ хоч розколюється, а баба зачісується.

○

Хай хоч село горить, а баба зачісується.

○

Шукати зі свічкою морюку.

○

І вовк ситий, і вівця з обома ягнятами.

○

Коли на тополі виростуть яблука, а на вербі фіалки.

Муєив бути і човном, і містком.

Вовка не злякаєш овечею шкурою.

Зиму вовки ще не з'їли.

Обіцяти море солі.

Де їхало глухе колесо і німа кобила.

Дивиться, як кішка на календар.

Ні на возі, ні на каруці.

Відростив бороду — купуй і гребі-
нець.

Бити по сідлу, щоб здогадалася ко-
била.

Горщик у печі, а заєць ще в лісі.

Глухому дві обідні не правлять.

Для глухого барабан не б'є.

Із старої курки бульйон смачніший.

Носиться, як баба з горщиком.

Сміявся черепок з розбитого гор-
щика.

Міняти коня на осла, козу на гуску,
ворону на удода.

Коли чабан пильний, овечки безпеч-
но пасуться.

Хто може зупинити вітер, воду і
людський поговорі?

Погана трава росте швидко, а гар-
на — повільно.

Сова не висиджує солов'їв.

○

М'ясо біля кістки найсолодше.

○

Шукати вузла у мамалізі.

○

Краще б ти народився лошам, щоб тебе вовки з'їли.

○

Що є сьогодні, того не буде завтра.

○

Хто чув про Тиндале, знає й про Пекале.

○

Жде, як свиня обуха.

○

Сьогодні Стан, завтра капітан.

○

І в морі є дно.

○

І осел з чотирма ногами, але не кінь.

Сьогодні дощ, завтра сніг, а позавтра сонце.

○

Біле сукно не почорніє, чорне — не побіліє.

○

Осел потворний, але корисний.

○

І мала верба дає густу тінь.

○

Рана загоюється, а шрам лишається.

○

Рак ходи не міняє.

○

На великій тополі є й сухі гілки.

○

Тополя висока, а затінку не робить.

○

Пирій і не сій, то виросте.

○

Куди стрибає коза, туди й козеня.

Рана на тілі гоїться швидше, ніж на
серці.

○

Гора не боїться снігу.

○

Ніхто не знає глибини зміїної нори.

○

Жаба її собі суне лапу, щоб підку-
вали.

○

Ми сміємося з одного чи двох, а со-
рок сміється з нас.

○

Малий струмок рие глибокий рів.

○

На великій воді велика її хвиля.

○

З поваленого дерева всі колють
дрова.

○

Мерзляк навіть коло борщу мерзне.

○

Такий міцний, як нитка з маку.

Самими дровами вогню не розпалиш.

○

Міцний винний оцет посуд розриває.

○

Чи чабан, чи капітан.

○

Гіркий корінь у солодкого винограду.

Якщо у пташки впрости крила, вона
не всидить у гнізді.

○

Рушниця з бузини, а шабля з пер-
чини.

○

Рідко знайдеш колеса, які не скрип-
лять.

Корінь тримає крону.

○

Ведмідь не з своєї волі танцює.

○

Дим видно вдень, а полум'я — вночі.

○

Тікав від вовка, а попав до ведмедя.

○

Молоко — молодим, а вино — старим.

○

Старому возуля не кує.

○

На мертвого вовка собаки не гавкають.

○

Під час війни залізо дорожче, ніж золото.

○

Між молотом і наковальнею.

○

Потонув, як курка в болоті.

Шкіра ближче, ніж сорочка.

○

Світла без очей не видно.

○

Бабі і калач ліки.

○

Краще живий собака, ніж мертвий лев.

○

Ліпше бути один день півнем, ніж ціле літо куркою.

○

Далеко котові до зайця.

○

Вогонь з водою не дружить.

○

Голод — найкращий кухар.

○

Смерть не каже, коли прийде.

○

І найменша очеретина має свою тінь.

Голодного не треба довго припрошувати.

○

Мертвим — з мертвими, живим — з живими.

○

Рука, яка дає, не скубе.

○

В копанці, де нема жаби, вода несмачна.

○

Нема молочних рік і берегів з мамалиги.

○

Легше втримати в руках гарбуз, ніж бджолу.

○

Милій, як козі ніж.

○

Бойться, як циган бджоли.

○

Орла воропою не злякаєш.

Відколи світ стоїть, па нечі вітер не віє.

○

Лежачий камінь обростає мохом.

○

Швидше витягнеш із річки щуку, як із мовчазного слово.

○

Мишу скиртою не задавиш.

○

На мертвій вівці вовна не росте.

○

Свині хоч сережки надінь, все одно в болото полізе.

○

Ласкаве ягня дві вівці сее.

○

Море велике, та має дно, а людське серце — ні.

○

Добре бути влітку лісником, а взимку куховаром.

Всі дерева цвітуть, та не всі родять.

○

Кішці жарти, а мишам смерть.

○

Ластівка день починає, а соловейко кінчає.

○

На чорній землі родить білий хліб.

○

Один дуб — не ліс, одна яблуня — не сад, одна квітка — не весна.

○

Очі у сови не такі, як у зайця.

○

Ближче до старості — ближче до дитинства.

○

Голубі очі рідко зустрінеш — а чорні — у кожного цигана.

○

Довгий батіг і кущий розум — найближчі сусіди.

І в дrevньому краю є нові звичаї.

○

До вовчого м'яса треба собачі зуби.

○

На сухій гілці соловей не співає.

○

На битому шляху трава не росте.

○

Одна корова — це ще не череда.

○

Хто збився з дороги, зрадіє їй стежці.

○

Три навантажені кораблі не ждуть одного.

○

Мовчить, як свиня в кукурудзі.

○

І павук тче, та з його полотна не пийють сорочок.

○

Де жаба, там і болото.

Кудою входить до хати сварка, тудою тікає щастя.

На згаршці трава не росте.

Дні в мішок не сховаєш.

Вітер і найбільше дерево повалить.

На все свій час: і на сміх, і на сльози.

Ведмідь не боїться собак.

Кропива не цвіте ніколи.

Це буде тоді, коли горітиме сніг.

Життя сварить, а смерть мирить.

Сонце сходить не для однієї людини.

Корову корова лиже, свиня об свиню чухається.

Списа в торбі не сховаєш.

Із старим вовком собаки танцюють жок.

Комар малий, та кусає й лева.

Дні людини відцвітають, як польові квіти.

Розмова без жартів, що страва без солі.

Приємна година швидкоплинна.

Людське життя, що яйце в руках дитини.

Продати садибу і купити сани.

Днів у мішку не втримаєш.

○

Князь — так, а Хинку — ні.

○

Несеться, ніби турок за ним жене-
ться.

○

Покладайся на надію, як турок на
шаблю.

○

Тато рус, мама рус, а Іван — молда-
ван.

○

Тато рус, мама циганка, а я молда-
ванка.

○

Коли дзвонять у Хотині, чути в Із-
маїлі.

○

Живи, щоб не застрелили турки.

З М І С Т

- 5 Вступне слово *Івана Ільєнка*
11 Не питають, хто з роду красивих,
а хто з роду сміливих
17 Справедливість, честь і совість —
найкращі риси людини
29 Багатий їсть, коли заманеться,
а бідний — коли знайдецься
46 Шпін служить багачам,
а їсть біднякового калача
56 На руках мозолі —
мамалига на столі
70 Знань не купиш за дукати,
їх треба роками збирати
76 Лоза винограду — всім на відряду,
а бузина — навіщо вона?
99 Добре, коли хліб свіжий, вино ста-
ре, а наречена молода
144 На пиріг перший біг, а дійшло до
бійки — бачили тільки
182 Сміявся горщик з чавуна,
а сам кругом чорний

0-72

Д
Б
Н
Т
П
Ш
Т
ва
Т
ва
К
ма
Ж

МОЛДАВСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ
И ПОГОВОРКИ

Сборник

(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *К. М. Скрипченко*

Художник *В. М. Дозорець*

Художній редактор *П. Т. Вишняк*
Технічний редактор *О. І. Хорошавіна*

Коректори *В. П. Сайко, Г. М. Стадник*

Виготовлено на книжковій
фабриці «Жовтень»

Комітету по пресі при Раді Міністрів

УРСР,

Київ, Артема, 23-а.

Здано на виробництво 20/І 1969 р.

Підписано до друку 13/IV 1969 р.

Папір машинно-крейдяний

Формат 70 × 108/64.

Фізичн. друк. арк. 3,25.

Умовн. друк. арк. 4,55.

Обліково-видавн. арк. 3,82.

Ціна 31 коп. Зам. 408. Тираж 45 000.

С(Молд.) 7—3—3
М75 99—69М

